

Розвивається соціальна основа індустріальних і постіндустріальних суспільств, «середній клас», що проявляється в майново-статусній диференціації цієї соціальної структури на зuboжилу більшість і ту, що перейшла у вищі соціальні страти меншість.

Геокультурні чинники хаотизації світ-системи втілюються у загальному зниженні культурного рівня соціумів країн Східної і Західної Європи та США і ряду регіонів планети. Цьому сприяє масове поширення в ЗМІ та індустрії розваг антиінтелектуальної масової культури. Зниження культурного й освітнього рівня об'єктивно призводить і до зниження рівня спеціальних знань (зокрема в таких сферах діяльності, як авіабудування, авіаперевезення, будівництво і експлуатація атомних станцій, охорона здоров'я). З іншого боку, культурне зuboження суспільств сприяє поширенню в них радикальних політичних ідеологій, стимулюючи в той же час агресивність по відношенню до інших націй і держав, що є вже геополітичним конфліктним фактором.

Наведені глобальні соціально-політичні чинники процесу хаотизації світ-системи об'єктивно підвищують ймовірність її переходу до поліцентричної моделі та підвищення інтенсивності соціально-політичних протиріч. Це призведе до подальшої ескалації конфліктів і протистоянь на рівнях соціумів окремих країн, міждержавних відносин і всесвітньої суспільно-політичної динаміки.

УДК: 101.1:316

Валерій Петрович Жижченко,
*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії і педагогіки
НТУ «Дніпровська політехніка»*

КОНЦЕПЦІЯ «СРОДНОСТЕЙ» Г. С. СКОВОРОДИ І СЬОГОДЕННЯ

Розвиток науки і техніки на сьогоднішній день відкриває перед суспільством нові можливості й дозволяє подивитися на розробки філософів минулих століть, так би мовити, «новими очима». Це стосується й концепції «спорідненостей» Г. С. Сковороди. Дане дослідження присвячується осмисленню сутності концепції «спорідненостей» українського мислителя в історичному плані і можливості її застосування в умовах сьогоднішнього рівня розвитку науки і техніки.

CONCEPTION OF "COGNATIONS" OF G. S. SKOVORODA AND OUR TIME

Development of science and technique for today opens before society new possibilities and allows to look the philosophers developments of past centuries, so to say, by "new eyes". It touches and conceptions of "cognations" of G. S. Skovoroda. This research is dedicated to the comprehension of essence of conception of "cognations" of the Ukrainian thinker historically and possibility of her application in the conditions of today's level of development of science and technique.

Теорія «спорідненостей» в ученні Г. С. Сковороди належить до основних, для її обґрунтування філософ розгортає всю будову світу, який, на його думку, складається з двох натур, «тварної» (видимої) і божественної (невидимої). Для досягнення щастя він пропонує людині пізнати саму себе, а відтак і свою божественність. Людина щаслива, коли живе, діє за своєю внутрішньою, божественною природою. Це і є життя за «спорідненістю». Щоб краще зрозуміти сутність цієї концепції, варто простежити, чим вона відрізняється від інших подібних концепцій.

Розпочати можна з учення Сократа. Він був телеологом і вважав, що все в світі має своє божественне призначення, людина – теж, це її покликання. Якщо вона живе згідно з ним і постійно вдосконалюється в ньому, вона, на думку Сократа, живе добре. Саме добре живе, бо щастя він ототожнював із везінням, а життя згідно зі своїм покликанням не залежить від зовнішніх обставин і доступне всім.

Далі цю ідею розвивали стоїки. Вони додали до неї істотну домішку фаталізму. Життя у філософії Епіктета, наприклад, мислилося як театр і щасливим є той, хто вміє добре грати свою роль. Людина вже не шукала свого покликання. Воно розумілося як незалежний від людини її соціальний стан. Далі, без істотних змін, ця ідея переходить до християнського вчення.

Позиція ж Г. С. Сковороди істотно відрізняється від позиції Сократа, стоїків і християн. В усіх цих випадках щастя, або добре життя, пов'язане з прийняттям чогось ззовні по відношенню до людини. У вченні ж Г. С. Сковороди людина пізнає саму себе, свою істинну сутність, а істинна сутність відноситься до невидимої натури, Бога. Іншими словами, людина, пізнавши свою істинну натуру, повертається до себе, долає відчуження й діє так, як Бог, як Божий

промінь, переломлений через її індивідуальні особливості. А як же діє Бог? В Августина можна прочитати, що Бог творить цілий світ, нужди ні в чому не маючи. Так і людина, яка пізнала свою божественну сутність, діє не заради якогось результату своєї дії, а тому, що ця діяльність є її сутністю, тому, що вона має потребу виразити в цьому себе. Оскільки така дія йде від серця й розуму, вона мудра, зв'язана в єдине ціле з соціумом і тому корисна для суспільства. Така дія, в силу названих обставин, і виконуватися буде в якнайкращий спосіб. Це й є споріднена праця.

Серед українських мислителів те, що праця може приносити задоволення, писав більше, ніж століття до Г. С. Сковороди, один із засновників Київської братської школи Ісаєя Копинський. У його теорії «Умного деланія» говорилося про те, що праця може бути потребою душі і приносити людині радість. Але в його теорії така праця була одним із етапів на шляху пізнання Бога і злиття з ним, а в ученні Г. С. Сковороди така праця є результатом пізнання в собі Бога.

Концепція «спорідненої праці» Г. С. Сковороди, як видно, несе новизну, достатньо оригінальна і струнка, обґрунтована на високому рівні. Проте існують проблеми з утіленням її в життя, адже далеко не кожна людина в часи, коли жив мислитель, мала для цього економічну основу.

Можливість створення для подібної діяльності відповідних умов в наступному столітті побачив інший мислитель, Карл Маркс. Він теж мислив (правда, з позицій атеїзму) над тим, як можна повернути людині її людську, тобто справжню сутність, вирвати її з лабетів відчуження, дати її душі простір для самореалізації. Він теж розумів, що діяльність, яка йде від душі, у якій людина реалізує свою людську сутність, несе людині щастя. Таку можливість несе науково-технічний прогрес, автоматизація виробництва, яка за певних соціальних умов може звільнити людині час для вільної життєдіяльності, дати їй шанс вирватися з «царства необхідності» до «царства свободи». Жаль, що для створення необхідних соціальних умов звільнення людини цей мислитель не знайшов гідний для її втілення шлях, а те, що він знайшов, призвело до великої біди. Проте невдало знайдені способи втілення ідеї не можуть плямувати саму ідею.

Сьогодні, завдяки науково-технічному прогресу, значно більша кількість людей має можливість жити за «спорідненістю», ніж у часи Г. С. Сковороди. Тобто сьогодні суспільство могло б забезпечити

багатьом людям прожитковий мінімум, який вони могли б витратити на самовдосконалення і творчу діяльність. Питання лише в тому, наскільки готові з етичної точки зору до цього люди. Вчення Г. С. Сковороди про «споріднену працю» якраз і створено для такої моральної підготовки, отже, за ним майбутнє.

При цьому, мабуть, не має значення, має людська сутність божественну чи соціальну природу. В обох випадках вона повертається людині і людина живе згідно з нею. Людина є людиною у тій мірі, в якій вона служить суспільству.

УДК 141.7

Захарчук Олексій Феліксович,
*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії і педагогіки
НТУ «Дніпровська політехніка»*

ФІЛОСОФІЯ ОСВАЛЬДА ШПЕНГЛЕРА ЯК СПРОБА КРИТИЧНОЇ РЕФЛЕКСІЇ БУРЖУАЗНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО УСТРОЮ

Дослідження присвячено соціально-політичним аспектам філософії Освальда Шпенглера. Досліджується критичний аналіз О. Шпенглером природи буржуазно-демократичного суспільства як результату розвитку раціональної європейської культури. Зазначаються можливі негативні тенденції, які можуть супроводжувати політичний процес при демократичній системі управління.

O. F. Zakharchuk

OSVALD SPENGLER'S PHILOSOPHY AS AN ATTEMPT TO CRITICAL REFLECTION OF THE BOURGEOIS-DEMOCRATIC SYSTEM

The study focuses on the socio-political aspects of Oswald Spengler's philosophy. O. Spengler's critical analysis of the nature of bourgeois-democratic society as a result of the development of rational European culture is studied. Possible negative trends that may accompany the political process in a democratic system of government are noted.

Критику демократії О. Шпенглер починає з аналізу «третього стану» – буржуазії, виникнення якої знаменує собою початок історичного регресу. Саме буржуазія, на думку О. Шпенглера, є тією головною силою, яка відтісняє від управління державою знать та